

Renovation wave

Position Paper



Platform Duurzame Huisvesting is de onafhankelijke alliantie van branche-, kennis- en koepelorganisaties die met kennis, commitment en veranderkracht de transitie naar duurzame utiliteitsbouw versnelt en opschaaft.

Voorstel voor slimme en datagedreven versnelling van CO₂-reductie in Nederlandse utiliteitsgebouwen in 2030

Renovation Wave Position Paper

Datum: 9 mei 2022



Platform Duurzame Huisvesting

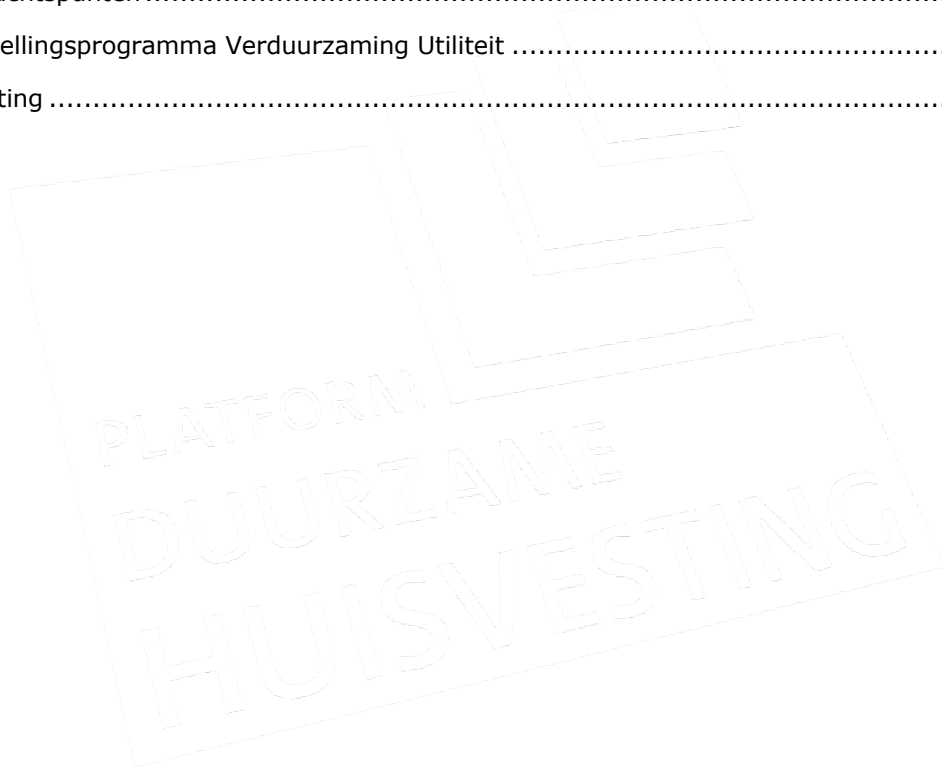
Postbus 8242
3503 RE Utrecht

Secretariaat:
Roel Hofstra
Tel. +31 (0)6 29642803
bureau@platformduurzamehuisvesting.nl

Communicatie:
Laura Hendricx
Tel. +31 (0)6 43167356
communicatie@platformduurzamehuisvesting.nl

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	4
Samenvatting.....	5
Inleiding	6
Ambitie	7
Aanpak.....	8
Aandachtspunten	11
Versnellingsprogramma Verduurzaming Utiliteit	13
Afsluiting	14



Samenvatting

Dit position paper van Platform Duurzame Huisvesting is een voorstel voor een meerjarige programmatische aanpak om de verduurzaming van utiliteitsgebouwen doelmatig en toekomstigbestendig te versnellen. Het Platform Duurzame Huisvesting doet acht concrete voorstellen om de reeds bestaande uitvoeringstrajecten uit het Klimaatakkoord voor de Nederlandse utiliteitsbouw te versnellen en een integrale aanpak van de utiliteitsbouw te bewerkstelligen. Met deze aanpak speelt Nederland in op de Renovation Wave die onlangs door de Europese Commissie is geïntroduceerd. De eerste twee voorstellen gaan over de verduurzamingsambitie van utiliteitsgebouwen. Hierna volgen vier voorstellen voor een aanpak om deze visie te realiseren. Tot slot worden twee punten besproken die extra aandacht behoeven om de voorgestelde programmatische aanpak succesvol uit te rollen.

Ambitie	<ol style="list-style-type: none"> 1. Versnel realisatie van kosteneffectieve CO₂-reductie in de utiliteit 2. Maak gebruik van koppelkansen door een integrale, doelmatige en toekomstbestendige aanpak te hanteren
Aanpak	<ol style="list-style-type: none"> 3. Maak datagedreven verduurzaming de standaard 4. Analyseer de data voor slimme verduurzaming 5. Subsidieer ontzorging en awareness (maar alleen bij tijdige realisatie) 6. Maak off-balance financiering laagdrempelig in een optimale hefboom
Aandachtspunten	<ol style="list-style-type: none"> 7. Zorg bij verduurzaming maatschappelijk vastgoed voor voldoende bekostiging 8. Zorg voor voldoende opgeleide vakmensen

Samen met alle betrokken stakeholders wil het platform dit voorstel uitwerken tot een breed gedragen meerjarig 'versnellingsprogramma verduurzaming utiliteit (VVU)'. Dit is het versnellingsprogramma waarmee invulling gegeven wordt aan het utiliteitshoofdstuk van het 'Renovation Action Plan' dat tweejaarlijks de voortgang van de verduurzaming rapporteert aan de Europese Commissie. Platform Duurzame Huisvesting treedt hierin graag op als programma-coördinator. Zij zal periodiek de voortgang met betrokkenen afstemmen, resultaatgerichte agile samenwerking rondom concrete versnellingsacties faciliteren en waar nodig aanvullende versnellingsacties aanjagen. Doordat Platform Duurzame Huisvesting vertegenwoordigd is aan de Regietafel Gebouwde Omgeving, kan het VVU goed ingebed worden in de bredere programmatische uitvoering van het Klimaatakkoord.

Inleiding

Nederland wil koploper in Europa zijn bij het tegengaan van de opwarming van de aarde. Om uiterlijk in 2050 klimaatneutraal te zijn, scherpen we het doel voor 2030 in de Klimaatwet aan tot tenminste 55% CO₂ reductie. We committeren ons hard aan dit doel en zullen indien nodig extra stappen zetten om dit te realiseren.

[citaat coalitieakkoord Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst]

Recente ontwikkelingen op nationaal en Europees niveau hebben invloed op de snelheid waarop de utiliteitssector zal moeten verduurzamen in de komende jaren. In het Nederlandse Klimaatakkoord¹ hadden betrokken partijen zich al gecommitteerd aan een opgave van 1 Mton CO₂-reductie in 2030 in de bestaande utiliteitsbouw. Dit betrof de rechtstreekse vertaling van de landelijke doelstelling van 49% CO₂-reductie voor deze sector. Deze ambitie is verder aangescherpt sinds de inwerkingtreding van de Europese Klimaatwet (2021), waarmee de doelstelling voor EU-landen verhoogd is naar 55% CO₂ reductie in 2030. Onderdeel van de Europese Green Deal is de Renovation Wave². Lidstaten dienen hier op nationaal niveau invulling aan te geven. Deze Renovation Wave biedt voor Nederland een belangrijke kans om ingezette uitvoeringslijnen uit het Klimaatakkoord te versnellen en te intensiveren.

Platform Duurzame Huisvesting is vertegenwoordigd aan de Regietafel Gebouwde Omgeving en daarmee nauw betrokken bij de uitvoering van de maatregelen uit het Klimaatakkoord over verduurzaming van utiliteitsgebouwen.

Wat is Platform Duurzame Huisvesting?

Dit is de alliantie van branche-, kennis- en koepelorganisaties voor het versneld grootschalig verduurzamen van de Nederlandse utiliteitsgebouwen. Leden van Platform Duurzame Huisvesting ontwikkelen samen tools en instrumenten ter verduurzaming van de utiliteitssector, zijn agenda settend op dit onderwerp en delen proactief kennis. Om grootschalige verduurzaming van de utiliteitsgebouwen te versnellen is het nodig dat partijen uit de hele vastgoedketen betrokken zijn, commitment tonen en collectief optrekken. Door de brede branche-overstijgende vertegenwoordiging in de huisvestingsketen, van opdrachtgever tot eindgebruiker, is Platform Duurzame Huisvesting een serieuze partner voor markt en overheid. Onder haar leden bouwbedrijven, bedrijven die onderhoud en beheer uitvoeren, investereerders, beleggers en management in gebouwgebonden faciliteiten. Zij nemen daarmee gezamenlijk verantwoordelijkheid en bundelen kennis en veranderkracht voor een duurzame en toekomstbestendige leefomgeving en een versnelde energietransitie.

¹ Rijksoverheid. *Klimaatakkoord*. (2019, 28 juni). <https://www.klimaatakkoord.nl/gebouwde-omgeving>.

² Europese Commissie. *A Renovation Wave for Europe - greening our buildings, creating jobs, improving lives*. (2020, 14 oktober). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0662>.

Ambitie

Voorstel 1: Versnel de realisatie van kosteneffectieve maatregelen in de utiliteitsbouw

Platform Duurzame Huisvesting stelt een meerjarige (2022-2030) programmatische aanpak voor, gericht op versnelde, doelmatige en toekomstbestendige realisatie van een zo groot mogelijk deel van het kosteneffectieve CO₂-reductiepotentieel van 3,1 Mton in de Nederlandse utiliteit.

De Klimaatakkoord ambitie van 49% CO₂-reductie is ook in de utiliteitsbouw omarmd. Reeds vastgelegde afspraken voorzien in een potentiële reductie van 1 Mton CO₂.³ Binnen de utiliteit kan additioneel nog 2,1 Mton CO₂-reductie kan gerealiseerd worden met kosteneffectieve maatregelen. Dat zijn maatregelen die zich terugverdienen binnen de economische levensduur van een object. Het platform heeft de ambitie om de totale CO₂-reductie van 3,1 Mton⁴ voor de utiliteitsgebouwen, incl. label-C plicht kantoren, te realiseren door alle kosteneffectieve maatregelen uit te voeren.

Daarvoor is het volgende nodig:

- Duidelijke richting en koers. Sectorale Routekaarten (door maatschappelijke sectoren reeds ontwikkeld) en Eindnorm 2050 (momenteel in ontwikkeling bij BZK)
- Versnelde uitfasering van utiliteitsgebouwen met een slechte energieprestatie
- Harmonisatie van wet- en regelgeving (momenteel in ontwikkeling bij BZK)
- Beperking van administratieve lasten
- Subsidies voor onrendabele toppen

Voorstel 2: Maak gebruik van koppelkansen door een integrale, doelmatige en toekomstbestendige aanpak te hanteren

Platform Duurzame Huisvesting stelt voor om de Renovation Wave middelen voor CO₂-reductie zoveel mogelijk te combineren met andere opgaven zoals gezondheid, circulaire economie, biodiversiteit en klimaatadaptiviteit.

Verduurzaming is breder dan alleen CO₂-reductie. Het gaat evengoed om gezondheid, circulariteit, biodiversiteit en klimaatadaptiviteit. Door verschillende ambities te verbinden ontstaan integraal betere oplossingen met een enorme toegevoegde waarde, zelfs als het de (afzonderlijke) kosten voor energie of onderhoud structureel vergroot. Bijvoorbeeld verbeteringen aan het binnenklimaat kunnen tot hogere energie- en onderhoudskosten leiden, maar onderzoek van de Universiteit Maastricht wijst uit dat een gezond binnenklimaat bijdraagt aan lagere verzuimkosten⁵. Een integrale aanpak zal de 'Total Cost of Ownership' verlagen ten opzichte van een gescheiden aanpak per deelthema.

Het opstellen van gestandaardiseerde renovatiepaspoorten draagt bij aan de ontwikkeling van gefaseerde "inclusieve" gebouwrenovaties. Slimme meerjarige fasering aansluitend op natuurlijke vervangingsmomenten is een essentiële voorwaarde voor optimale kosteneffectiviteit van verduurzaming. Dit geldt zowel op

³ TKI Urban Energy. *Kennisdocument Verduurzaming Utiliteitsbouw*. (2020, 30 juni). [https://www.topsectorenergie.nl/sites/default/files/uploads/Urban%20energy/publicaties/Kennisdocument%20verduurzaming%20utiliteitsbouw%20\(007%20openbaar\).pdf](https://www.topsectorenergie.nl/sites/default/files/uploads/Urban%20energy/publicaties/Kennisdocument%20verduurzaming%20utiliteitsbouw%20(007%20openbaar).pdf)

⁴ Brink. *Impactanalyse streefdoel 2030*. (2020, 13 april)

⁵ Palacios, Eichholtz, & Kok. Moving to productivity: The benefits of healthy buildings. *PLoS ONE* (8) (2020, 6 augustus). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0236029>.

micro-niveau (per onderneming) als macro-niveau (voor Nederland als geheel). Een integrale verduurzaming met oog voor gezondheid, circulaire economie, biodiversiteit en klimaatadaptiviteit dient zorgvuldig te worden gepland om te voorkomen dat één renovatiestap de noodzakelijke volgende stappen uitsluit. Het faciliteren van gebouweigenaren en investeerders met een renovatiepaspoort is nodig om deze koppelkansen als onderdeel van de Renovation Wave te gaan benutten.

Aanpak

Voorstel 3: Maak datagedreven verduurzaming de standaard

Platform Duurzame Huisvesting stelt voor om het Datastelsel Werkelijk Energieverbruik Utiliteit door te ontwikkelen naar een Datastelsel Verduurzaming Utiliteit met aanvullende koppeling naar relevante databronnen voor binnenklimaat, circulariteit (inclusief restwaarde-indicatie), klimaatadaptiviteit en natuurinclusiviteit. Actuele en complete rapportages vanuit dit Datastelsel Verduurzaming Utiliteit zijn een waardevolle toevoeging op het energielabel en maken datagedreven verduurzaming makkelijker.

Om de utiliteitsbouw toekomstbestendig te verduurzamen is een datagedreven programmatische aanpak van belang. Om dit op nationaal niveau te realiseren is een ontwikkelprogramma nodig waarmee vastgoedorganisaties een digitale transformatie doormaken. Het doel van een dergelijk programma is om vanuit een integraal perspectief inspanningen te formuleren waarmee de gestelde doelen kunnen worden behaald. Vastgoedorganisaties worden zo meegenomen in de datagedreven verduurzaming van de organisatie en aangezet tot concrete realisatie. Dit kan door het delen van kennis en expertise en concrete ondersteuning. Om een proces van continu verbetering te realiseren hanteren we de 'Plan, Do, Check & Act'-methode (ontwikkeling, realisatie, monitoring & bijsturing).

Daarbij is groeiende behoefte aan ontsluiting van een steeds grotere hoeveelheid informatie – data die nu versplinterd beschikbaar is bij een veelheid aan databronnen – om complexe analyses op een efficiënte wijze te kunnen uitvoeren. Op deze manier wordt het steeds beter mogelijk om integrale afwegingen te maken en aspecten als bijvoorbeeld CO₂ uitstoot, binnenklimaat, toxiciteit en materiaalgebruik te kunnen voorspellen en beheersen.

Om de beschikbare energie- en gebouwdata beter te ontsluiten en makkelijker op een veilige manier te delen, zijn Platform Duurzame Huisvesting en RVO als uitvoering van de gemaakte afspraak daarover in het Klimaatakkoord gestart met de ontwikkeling van een Datastelsel Werkelijk Energieverbruik Utiliteit (DWEU) dat in 2022 live zal gaan. Dit zal het werkelijk energieverbruik per m² inzichtelijker maken, conform het Werkelijk Energie intensiteit indicator (Weii)-protocol dat door de markt is ontwikkeld. Dit geldt voor zowel individuele bedrijven en instellingen als ook voor sectorale organisaties. Daarbij zal een koppeling gemaakt worden met de meetmethoden en sectorale benchmarks⁶ die vanuit de sectorale routekaarten ontwikkeld worden.

⁶ Bijvoorbeeld https://dashboards.cbs.nl/v2/energieverbruik_sportvastgoed

Een gezond binnenklimaat is essentieel voor onze vitaliteit en productiviteit

Vanuit Europa wordt naast energieprestatie ook nadrukkelijk aandacht gevraagd voor het binnenklimaat. Stichting Binnenklimaattechniek, opgericht door Binnenklimaat Nederland en TVVL, heeft samen met het Rijksvastgoedbedrijf en vooraanstaande brancheverenigen de 'Binnenklimaatrichtlijnen' ontwikkeld. Deze documenten dienen als best practice ontwerp, realisatie, beheer en onderhoudsvorschriften voor klimaatinstallaties in de utiliteit, met het doel om zowel binnenklimaat te verbeteren, energieverbruik te optimaliseren en een hoge kwaliteitsstandaard voor installaties neer te zetten. Het Programma van Eisen Gezonde Kantoren bevat binnenklimaat prestatie eisen, verdeeld over de thema's Lucht, Klimaat, Licht en Geluid, verdeeld over klassen C, B en A. Het Binnenklimaatlabel is de uitwerking van het PvE Gezonde Kantoren en de Binnenklimaatrichtlijnen, om op een overzichtelijke en duidelijke manier gebouweigenaren te helpen aan een gezond binnenklimaat. Energiebesparing, kwaliteit en binnenklimaat gaan hierin hand in hand.

Voorstel 4: Analyseer de data voor slimme verduurzaming

Platform Duurzame Huisvesting stelt voor om jaarlijkse een statistische data-analyse uit het Datastelsel Verduurzaming Utiliteit te laten uitvoeren.

Verbreding van het datastelsel maakt integrale verduurzaming van utiliteitsgebouwen makkelijker en kosteneffectiever. Commerciële en maatschappelijke eigenaren kunnen daardoor makkelijker:

- De duurzame prestaties van hun utiliteitsgebouwen benchmarken en vaststellen hoe hun gebouw presteert ten opzichte van vergelijkbare gebouwen.
- Deze benchmark-informatie delen met handhavers ter minimalisatie van administratieve lasten voor de gebouweigenaar (en handhavingskosten voor de handhavers).
- Complete en actuele datasets delen met hun adviseurs en uitvoerende partijen om optimaal kosteneffectieve verduurzamingsprojecten te realiseren.

Deze benchmarking vereist een doorlopende statistische analyse van de data die via het Datastelsel Verduurzaming Utiliteit wordt ontsloten. Deze analyse zal bovendien waardevolle informatie en inzichten opleveren voor de tweejaarlijkse rapportage aan de Europese Commissie waar in de EPBD om wordt gevraagd. Daarbij kunnen beleidsmakers hun beleidsinstrumenten ermee optimaliseren. Waar mogelijk en wenselijk kan tevens vanuit de markt afstemming en gezamenlijke doorontwikkeling van algoritmes in de toepassing van de beschikbare data plaats vinden (ook voor internationale toepassing).

Voorstel 5: Subsidieer ontzorging en awareness

Platform Duurzame Huisvesting stelt voor om in nauwe samenwerking met sectororganisaties een subsidieprogramma te ontwikkelen waarin ontzorging en awareness worden gesubsidieerd. Daarmee kunnen 100.000 bedrijven en instellingen in de periode 2022-2030 worden bereikt. Dit programma zal aansluiten op bestaande sectorale expertisecentra (zoals Ruimte OK voor het onderwijs en kinderopvang en provinciale loketten voor gemeentelijk vastgoed), waardoor deze expertisecentra verder worden versterkt. Voor een gezonde focus op realisatie dient de ontzorging alleen gesubsidieerd te worden bij tijdige realisatie van de kosteneffectieve maatregelen. Als realisatie langer dan twee jaar uitblijft terwijl wel een kosteneffectief CO₂-reductiepotentieel is aangetoond, dient de subsidie door de onderneming of instelling te worden terugbetaald.

Hoewel veel energiebesparende maatregelen kosteneffectief te realiseren zijn, blijven deze investeringen bij bedrijven en instellingen vaak liggen door praktische belemmeringen. Meestal is het een combinatie van gebrek aan tijd, kennis en geld. Ondernemers en instellingsmanagers hebben behoefte aan ontzorging die goed aansluit op hun uitvoerende partijen, adviseurs en financiers.

Bedrijven en instellingen kunnen met de voorgestelde subsidie voor ontzorging en awareness kwalitatief geborgde instrumenten inzetten bij het plannen & begroten, financieren, contracteren, opleveren en monitoren van verduurzamingsprojecten gericht op CO₂-reductie. Ook hierbij is het van belang dat koppelkansen worden benut, zoals de verbetering van het binnenklimaat (gebruikerswaardering), natuurinclusieve klimaatadaptiviteit en circulariteit.

Voorstel 6: Maak off-balance financiering laagdrempelig in een optimale hefboom

Platform Duurzame Huisvesting stelt voor om een publiek-privaat fonds voor laagdrempelige off-balance financiering van verduurzamingsprojecten in de utiliteit op te richten. Publiek first-loss garantiekapitaal zal daarbij in een optimale hefboom met privaat kapitaal tot een veelvoud aan investeringen in verduurzamingsmaatregelen leiden.

Door verduurzaming te koppelen aan het klimaatbestendig en circulair maken van gebouwen kan de (rest)waarde van gebouwen worden verhoogd. Interactie tussen gebouw en gebied kunnen locaties beter maken. Denk aan slimme gebouwen met groenblauwe daken die samen met het waterschap de waterhuishouding in de wijk regelen of groene daken en gevels die op een natuurlijke wijze voor verkoeling in gebouwen en de nabije omgeving zorgen. Door de bewustwording van deze meerwaarde voor gebouw, gebied en gebruiker te vergroten bij gebouweigenaren, investeerders, banken en de overheid, zal de vraag naar "inclusieve" oplossingen toenemen en een toekomstbestendige utiliteitsbouw ontstaan. Naast awareness-campagnes en vraagstimulering is het financieel waarderen van de bijkomende voordelen nodig om deze koppelkansen als onderdeel van de renovation wave te gaan benutten.

Voor off-balance financiering van integrale verduurzamingsprojecten zijn de zekerheden te beperkt en de risico's te groot voor private financiers om zonder publiek garantiekapitaal op grote schaal in deze behoefte te voorzien. Dit geldt nog meer voor de ambitieuzere verduurzamingsprojecten die vaak een langere looptijd hebben. Publiek first-loss garantie-kapitaal kan deze drempel wegnemen.

Standaard voor verduurzamen met garantie en slimme financiering

“Verduurzamen kan en moet veel makkelijker! Daarom bundelen de brancheorganisaties Techniek Nederland, Bouwend Nederland, NVDE, VNO-NCW en MKB-Nederland sinds 2021 hun krachten in Stichting BespaarGarant. Gezamenlijk introduceren zij nu een standaardmethode om gebouwen met een technische prestatiegarantie en desgewenst ook balansneutrale financiering te laten verduurzamen. Het is nadrukkelijk een open standaard, dus alle gekwalificeerde bouw- en installatiebedrijven, energie-adviseurs, banken en investeringsfondsen kunnen meedoen.”

“Veel bedrijven en instellingen willen hun pand balansneutraal (off-balance) verduurzamen zonder dat dit ten koste gaat van investeringsruimte voor hun kerntaken. Daarom ontwikkelt Stichting BespaarGarant momenteel samen met het Rijk (EZK en BZK) en diverse investeringsfondsen een energie-besparing-als-een-dienst model. Een publiek-privaat investeringsfonds investeert daarbij in je verduurzamingsproject (op diens balans) en brengt vervolgens een service-vergoeding bij je in rekening. Je huidige operationele kosten voor de geleverde energie verschuiven daarmee dus naar operationele kosten voor de bespaarde energie. Voordeel: je behoudt je investeringsruimte voor je kernactiviteiten, want het verduurzamingsproject heeft geen impact op liquiditeit en solvabiliteit.”

Aandachtspunten

Voorstel 7: Zorg bij verduurzaming maatschappelijk vastgoed voor voldoende bekostiging

Het niet honoreren van de noodzakelijke extra financiering voor het maatschappelijk vastgoed zal leiden tot een lagere CO2 reductie dan nodig en wenselijk. Bekostiging van maatschappelijke instellingen is onderdeel van een politieke arena, maar het potentieel mag niet onbesproken blijven in dit paper. De voorgestelde programmatische aanpak draagt bij aan lagere integrale kosten van de benodigde verduurzaming.

Voor maatschappelijke organisaties zoals onderwijs- of zorginstellingen vaak een financiële drempel voor verduurzaming. Zij kunnen daardoor in onvoldoende mate de volledige integrale kosten voor de instandhouding van hun vastgoed dekken. Op basis van de sectorale routekaarten zijn doorrekeningen gemaakt over de benodigde extra bekostiging. Voor de 12 maatschappelijke sectoren is becijferd dat deze bekostiging momenteel 2 à 3 miljard euro per jaar tekort schiet. Het beschikbaar komen van deze benodigde extra bekostiging is voorwaardelijk om klimaatdoelen voor de utiliteit te kunnen realiseren en aan wet- en regelgeving te voldoen.

Voorstel 8: Zorg voor voldoende opgeleide vakmensen

De benodigde kennis voor verduurzaming van utiliteit is doorgaans complexer, digitaal en integraler dan verduurzaming van woningen. Platform Duurzame Huisvesting stelt voor om het programma 'Mensen Maken De Transitie' te verbreden naar utiliteit, zodat er voldoende opgeleide vakmensen beschikbaar zijn met specifieke kennis voor de beoogde opschaling in verduurzaming van utiliteitsgebouwen. De specifieke behoefte in kennis en opleiding gaat uit naar 1) het engineeren en succesvol toepassen van complexe installaties inclusief de meet- en regeltechniek, 2) industrialisering in de bestaande voorraad gebouwen, 3) standaardisatie van processen en 4) vergaande digitalisering en daarmee ook de datagedreven component van verduurzaming in de gebouwde omgeving.

In het kader van de wijkgerichte aanpak voor de verduurzaming van woningen hebben diverse brancheorganisaties, vakbonden, onderwijsorganisaties en het Rijk in 2019 het programma 'Mensen Maken De Transitie'⁷ gestart. Het programma richt zich op het organiseren van voldoende opgeleide vakmensen om het werk te kunnen doen. Het programma kent drie pijlers: (1) omscholing uit verdwijnende sectoren, (2) bijscholing van huidige werknemers en (3) bevordering van de instroom in het techniekonderwijs. De nieuwe inzichten op het gebied van de energietransitie krijgen een prominente plaats geven in het programma 'Leven Lang Ontwikkelen'. In dit programma dat nu focust op verduurzaming van woningen, moet verduurzaming van de utiliteitbouw een prominente plek krijgen.

Arbeidsmarkt en scholing in het Klimaatakkoord

"Arbeidsmarkt en scholing zijn belangrijke factoren in de transitie naar een duurzame economie. Om de klimaatdoelen te halen zijn vele tienduizenden extra arbeidskrachten nodig. Tegelijk gaan banen in de traditionele industrieën misschien verloren. Ook verandert veel bestaand werk. Daardoor is het nodig dat de mensen die daar werken zich ontwikkelen, en dat ook de technieken en de werkprocessen die zij toepassen meegroeien. Het is belangrijk voor de betaalbaarheid, snelheid en het draagvlak van de klimaatafspraken dat er nieuwe kansen ontstaan voor de economie en de werkgelegenheid, en dan op een manier dat zoveel mogelijk mensen daarvan kunnen profiteren. Dat is alleen mogelijk als we langdurig, gezamenlijk en proactief beleid voeren om die arbeidsmarkt te ontwikkelen. De afspraken in het hoofdstuk 'Arbeidsmarkt en scholing' van het Klimaatakkoord gaan over wat daarvoor nodig is. De afspraken richten zich soms specifiek op een sector of een regio. Ze horen bij deze tijd waarin 'leren en innoveren' voorop staan en waarbij iedereen mee kan doen. Dat gaat samen met een betere informatie over arbeidsmarkten, het goed regelen van (nieuwe) banen en het opvangen van sociale risico's bij dreigend baanverlies. Als het lukt om, met een gericht en proactief beleid voor de arbeidsmarkt, de energietransitie aantrekkelijker te maken om aan te werken en in te investeren, biedt dat Nederland kansen. Allereerst wordt de kans groter op een duurzamere toekomst, maar worden de kansen groter voor een economie met toekomstgerichte, schone en zekere banen."

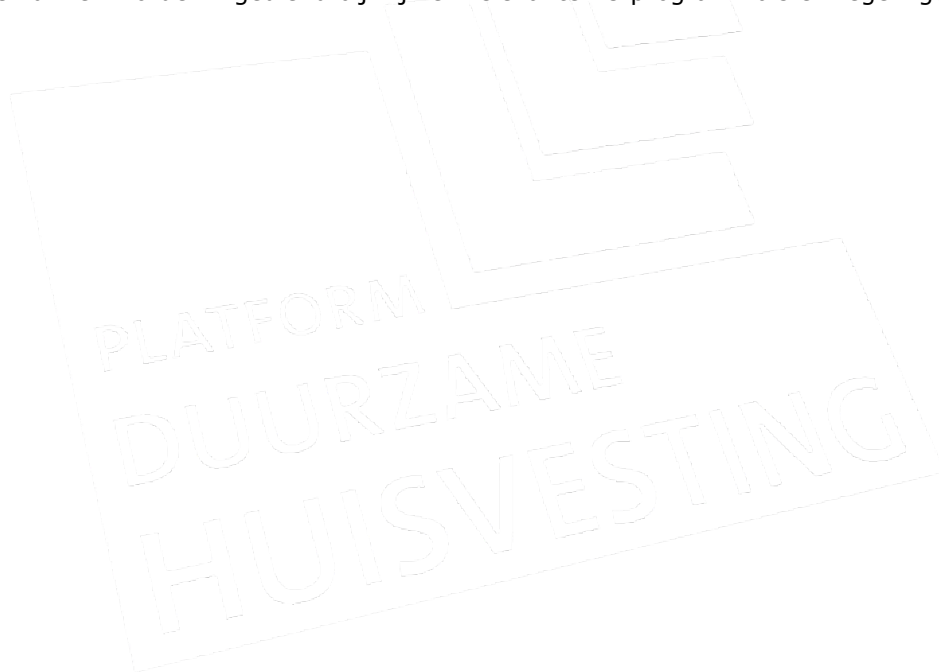
⁷ SER. *Mensen maken de transitie, Intentieverklaring arbeidsmarkt en scholing bij wijkgerichte aanpak.* (2019, april).

Versnellingsprogramma Verduurzaming Utiliteit

Platform Duurzame Huisvesting stelt voor om in samenspraak met alle betrokken stakeholders dit voorstel uit te werken naar een breed gedragen meerjarig versnellingsprogramma verduurzaming utiliteit (VVU). Platform Duurzame Huisvesting wil daarin als programma-coördinator periodiek de voortgang met betrokkenen afstemmen, resultaatgerichte agile samenwerking rondom concrete versnellingsacties faciliteren en waar nodig aanvullende versnellingsacties aanjagen. Doordat Platform Duurzame Huisvesting vertegenwoordigd is in de Regietafel Gebouwde Omgeving, zal het VVU goed ingebed worden in de bredere programmatische uitvoering van het Klimaatakkoord.

Om de opstart van het VVU kracht bij te zetten zal Platform Duurzame Huisvesting dit position paper verder uitwerken naar een turn-key programma-opzet met daarin:

- Programmering: uitwerking van doelen, doelgroepen, mijlpalen en activiteiten;
- Organisatie: uitwerking van multi-stakeholder samenwerking, agile samenwerkingsmethode en concrete bemensing;
- Meerjarenbegroting: compleet gedocumenteerde subsidie/financieringsaanvragen die kunnen worden ingediend bij Rijk en relevante EU programma's en regelingen.





Afsluiting

Dit paper is mede tot stand gekomen door de leden van Platform Duurzame Huisvesting:



Claudia Reiner, boegbeeld
Thomas Wellink



Co Koning



Edgar van Niekerk



Egbert Roozen



Guido Meijer



Huib Keizers



John Lens
Jaap Dijkgraaf



Marcus Boesenach



Martin Mooij



Remi Hompe
Walid Atmar



Rob van Bergen



Vereniging van
Institutionele Beleggers
in Vastgoed Nederland

Simon van der Gaast



Olof van der Gaag



Marco Witschge
Thomas Piessens